

publicistikom i obilnom arhivskom građom, što je djelu dalo dobru dokumentarnu podlogu. Ono se, k tomu, gledano s jezične strane, odlikuje laganim publicističkim stilskim obilježjima, što čitanju daje lijepi ugođaj privlačnosti.

Autor je ovom studijom učinio ozbiljan iskorak u vrednovanju izuzetno važnih pitanja hrvatske povijesti. Ukazujući na krive premise i iz njih izvedene ocjene o katoličanstvu i ulozi Crkve, kao i na prešućivanje ključnih odrednica iz domene crkvenog djelovanja u važnim društvenim zbivanjima, on je pod znak upitnosti stavio već dugo vremena stvaranu sliku novije hrvatske povijesti. U tom smislu djelo je po svojim metodološkim značajkama inovativno, a po svom sadržaju za suvremenu historiografiju izazovno.

Marko Karamatić

Hrvatske kraljevinske konferencije. Svesci I–V. Izdavač: Hrvatski državni arhiv. Zagreb 1985–1993.

Nedavnim objelodanjivanjem posljednjeg, petog sveska Hrvatskih kraljevinskih konferencija (*Conferentiae Regnorum Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae*) Hrvatski državni arhiv je završio izdavanje serije dokumenata od temeljnog značaja za hrvatsku povijest, budući da je riječ o arhivskoj građi ustanove, koja je uz Hrvatski Sabor i bana, bila središnja upravna i zakonodavna institucija Kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije u doba feudalizma. Dokumenti se odnose na razdoblje od 1689. do 1848. godine, i to svescima: I: 1689–1716 (428 str.); II: 1717–1728 (169 str.); III: 1728–1741 (237 str.); IV: 1742–1792 (210 str.); V: 1797–1848 (498 str.). Na njihovom su priređivanju radili desetak godina (ne svi u svakom svesku) dr. Josip Barbarić, dr. Josip Kolanović, vlč. Andrija Lukinović, Vesna Šojat i Jozo Ivanović. Glavni je urednik cijeloga izdanja dr. Josip Kolanović. Pokojni arhivist Arhiva Prvostolnog kaptola zagrebačkog, vlč. Metod Hrg istražio je kronološki slijed svih konferencija, te je njegova kronologija ušla u I. svezak edicije (str. 45–63.) Metodu objavljivanja teksta konferencija izložio je dr. Josip Barbarić (I. svezak, str. 65–67.). Kazala za pojedine sveske su izradili spomenuti stručnjaci (osim Vesne Šojat i pokojnog vlč. Metoda Hrga), te još Ornata Tadin i Krešimir Čvrliak. Recenzenti svih svezaka su bili dr. Stjepan Antoljak i dr. Josip Adamček.

Hrvatske kraljevinske konferencije, poznate u historiografiji i kao Banske konferencije, osnovane su godine 1685. da bi u nemogućnosti saziva Hrvatskog sabora uslijed ratnih prilika mogle donositi hitne i pravovaljane odluke u svezi obrane zemlje i drugih pitanja. S vremenom im se, prema potrebama, mijenjao djelokrug nadležnosti. Konferencije se nisu sazivale s jednakom učestalošću u svim razdobljima. Uzrok tome je ne samo veća ili manja potreba uslijed ratne opasnosti ili odsutnosti bana, nego i centralizatorske težnje nekih vladara koji su ograničavali ulogu hrvatskih upravnih institucija. Podrobnije o imenu, ustrojstvu, historijatu i nadležnostima hrvatskih kraljevinskih konferencija može se pročitati u iscrpnoj popratnoj studiji dr. Josipa Kolanovića objavljenoj u uvodu I. sveska našega izdanja (str. 15–43). Zasjedanja Hrvatskih kraljevinskih konferencija održavala su se većinom u Zagrebu, ali prema potrebi i hitnji i u drugim mjestima: Varaždin, Križevci, Želin, Čiče, Ludbreg, Kerestec, Tišina, Klenovnik, Javorno, Glina, Slanje, Petrinja, Rasinja, Beč, Bratislava, Budim i Ptuj.

Ova edicija Hrvatskog državnog arhiva donosi kritičko izdanje sjedničkih zapisnika Hrvatskih kraljevinskih konferencija (dakle, ne svih sačuvanih spisa). Građa se objavljuje

na latinskom jeziku s hrvatskim registima. Latinski pravopis u ovom izdanju slijedi izvornike koliko je god moguće, dok su veće izmjene provedene glede pisanja velikih i malih slova. Za neke već ranije objavljene dokumente donosi se samo regist i natuknica o mjestu objave. Takav je slučaj sa zapisnicima prvih 47 konferencija (od 1689. do 1699. godine) koje su objavljene u 1. i 2. svesku »Zaključaka hrvatskog sabora« u izdanju istoga arhiva.

Izvori za objavljenu građu se nalaze najvećim dijelom u Hrvatskom državnom arhivu, a manjim dijelom u Arhivu HAZU i Nadbiskupskom arhivu u Zagrebu. Zato su u nekim svescima, gdje je to trebalo, navedeni mjesto pohrane i signatura. Za njihovo izdanje su poslužili dokumenti koji predstavljaju djelomično koncepte ili čistopise rukopisa, a djelomično uvezane knjige protokola. Gdje je god bilo moguće uspoređivati više vrsta izvora (koncepte ili čistopise) izvršene su provjere te uočene greške naznačene na odgovarajućim mjestima u izdanju, kao što je običaj u svim ozbiljnim kritičkim izdanjima.

Objavljeni zaključci kraljevinskih konferencija imaju izuzetno značenje za povijest Hrvatske navedenog razdoblja te njihova publikacija može uvelike unaprijediti naša povijesna istraživanja. Kako na ovome mjestu ne možemo ulaziti u izlaganje cjelokupne problematike koju su one zahvaćale, spomenimo okvirno i primjerice samo neke teme. Radilo o pitanjima razgraničenja županija i krajiških pukovnija, mobilizacijama vojske, osiguravanjima radne snage za gradnju cesta i druge prometne infrastrukture, pitanjima pripojenja samostana određenim redovničkim provincijama, namira troškova za vojne postrojbe, odlukama o smanjenju ili povećanju poreza, izvještajima vojnih zapovjednika o stanju na granicama, zahtjevima vlasteli da drži u pripravi banderije, prijevozu i osiguranju živeža za vojne potrebe, odlukama o novačenju vojnika, nalogima za hvatanje razbojnika, odredbama za insurekcije (opće ustanke), odlukama da ban uređuje protiv dolaska njemačke vojske na zimovanje u Kraljevinu jer narod zbog siromaštva taj teret ne bi mogao podnijeti. Tu su još opomene vlastelinstvima o obvezatnoj namiri poreza, brojni podaci o vlasteli, imenima i funkcijama državnih dužnosnika te mnogim drugim najraznovrsnijim pitanjima. Ovo je, dakle, samo presjek kroz neke teme.

Izdanje je opremljeno prema uobičajenim kriterijima publiciranja građe. Svaki svezak ima predgovor, popis kratica i znakova te tri zasebna kazala za osobe, mjesta i pojmove (index personarum, index locorum, index rerum). Primjetno je da su brojevi stranica u indeksima prvih dvaju svezaka odijeljeni zarezima, a zadnjih triju samo spatiumom. Ovo nije nedosljednost, nego naprotiv, pohvalni napor ažurnog praćenja i prihvaćanja suvremenih egdotičkih načela u svijetu.

Spomenuto izdanje Hrvatskih kraljevinskih konferencija zbog samog karaktera djelatnosti navedene ustanove, koja je bila središnji organ uprave Kraljevine Hrvatske u to doba, sačinjava sadržajnu cjelinu s »Zaključcima hrvatskog sabora« koje je za razdoblje od godine 1631. do 1847. u 12 svezaka izdao isti arhiv (Zagreb 1958–1980.) te s Akademijinim izdavanjem Hrvatskih saborskih spisa (Acta comitialia regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae, Zagreb 1912–1918) koje je u pet svezaka priredio Ferdo Šišić. Razdoblje nakon ukinuća feudalizma pokriveno je redovitim izdavanjem saborskih zapisnika koje je sam Sabor promptno izdavao sve do 1918. godine.

Tako je, zahvaljujući 35-godišnjim naporima Odjela stare građe Hrvatskog državnog arhiva dogotovljen veliki posao. Petosveščano izdanje Hrvatskih kraljevinskih konferencija sadrži oko 1.500 tiskanih stranica koje pokrivaju razdoblje od 159 godina. Ako bismo u ovoj ediciji željeli istaknuti neku posebnu njezinu vrijednost, to bi bez sumnje bili vrlo detaljni registri sadržaja zaključaka svake konferencije. Strikno slijedeći tekst svake isprave prema izvornim paragrafima, oni potanko i na pregledan način donose sadržaj svakog paragrafa u dokumentu.

Andrej Čebotarev